

Співфінансується
Європейським Союзом

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

Центр «Нова Європа»
Київ

ПОСИЛЮЮЧИ ДИНАМІКУ: БЕЗПЕКА ТА РЕФОРМИ ЯК КЛЮЧОВІ РУШІЇ РОЗШИРЕННЯ ЄС

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ
ЗА ПІДСУМКАМИ

4th EU
Accession
Exchange
Forum

Київ, 21 жовтня 2025 року

У партнерстві з:

ОФІС ВІСЬОПРЕМ'ЄР-МІНІСТРА
З ПИТАНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ
ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ
ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Медіапартнери:

ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАВДА
робимо Європу ближчою
з 2014 року

УКРІНФОРМ

**Співфінансується
Європейським Союзом**

**МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ**

**Центр «Нова Європа»
Київ**

У партнерстві з:

**ОФІС ВІЦЕПРЕМ'ЄР-МІНІСТРА
З ПИТАНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ
ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ
ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ**

IPRE
Institute for European
Policies and Reforms
ipre.md

ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАВДА
робимо Європу ближчою
з 2014 року

УКРІНФОРМ

Форум організовано Центром «Нова Європа» у партнерстві з Офісом Віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, Міжнародним фондом «Відродження», Інститутом європейської політики та реформ (Республіка Молдова) та медіапартнерами Укрінформ і «Європейська правда». Форум відбувається за підтримки ЄС у рамках проєкту «Вступаємо в ЄС разом», який реалізує Міжнародний фонд «Відродження».

Фото: Ілля Ветров
Дизайн: Ольга Пугіна

ЗМІСТ

5	ТОП-10 висновків Форуму
6	Вітальні ремарки
6	Ключові висновки
8	Сесія 1. Україна як геймченджер: погляд на розширення ЄС зсередини
8	Ключові висновки
12	Висновки
13	Сесія 2. Аргументи на користь галузевих переваг: що дає нове розширення самому Євросоюзу?
13	Ключові висновки
16	Висновки
17	Сесія 3. Сильніші разом: Україна, країни-кандидати та взаємозалежність безпеки Європи
17	Ключові висновки
21	Висновки
22	Сесія 4. Понад усе, основи: верховенства права та антикорупція як якір для вступу до ЄС
22	Ключові висновки
26	Висновки

Європейський Союз дедалі сильніше усвідомлює власну геополітичну вагу та відповідальність. Така трансформація вимагає обговорення не лише реформ у країнах-кандидатах, але і внутрішніх змін у самому ЄС. У рамках щорічного EU Accession Exchange Forum, організованого Центром «Нова Європа», експерти з країн-членів та країн-кандидатів мали змогу обговорити ключові питання та виклики, що постають перед країнами та європейськими інституціями щодо майбутнього розширення. Вашій увазі пропонуємо аналітичний звіт з головними думками та рекомендаціями, розробленими на основі дискусій між представниками уряду, закордонними й українськими провідними експертами та дипломатами.

Четвертий EU Accession Exchange Forum — щорічна платформа, організована Центром «Нова Європа», у партнерстві з Офісом Віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, Міжнародним фондом Відродження, Інститутом європейської політики та реформ (Республіка Молдова) та медіапартнерами Укрінформ і «Європейська правда». Форум відбувається за підтримки ЄС у рамках проекту «Вступаємо в ЄС разом», який реалізує Міжнародний фонд «Відродження». EU Accession Exchange Forum покликаний створити експертну платформу для всіх країн-кандидатів на вступ до ЄС, завдання якої — обмін вивченими уроками в процесі вступних переговорів та розробка рекомендацій, як зробити процес розширення ЄС більш ефективним.

ТОП-10 ВИСНОВКІВ ФОРУМУ:

- 1. Майбутнє України та ЄС нерозривно пов'язані.** Україна вже є ключовим чинником європейської безпеки. Розширення ЄС — геополітична необхідність, що визначає здатність Європи діяти, а не реагувати.
- 2. Україна — постачальник безпеки.** ЄС має готуватися до тривалого протистояння з Росією, зміцнюючи оборонно-промислову базу, спільні закупівлі та стратегічне планування з Україною.
- 3. Розширення — це взаємна інвестиція, а не благодійність.** Україна посилює ЄС економічно, технологічно, військово й політично; інтеграція робить континент стійкішим і конкурентнішим.
- 4. Успіх розширення ЄС визначається поєднанням трьох чинників:** реформ у країнах-кандидатах, реформ всередині самого ЄС та політичної волі держав-членів. Жоден із цих факторів не може забезпечити прогрес окремо.
- 5. Застій у реформах неприпустимий.** Блокування вступного процесу окремими країнами-членами не має стояти на заваді подальшому впровадженню реформ в країнах-кандидатах — особливо в сфері верховенства права і антикорупції.
- 6. Довіра — головна валюта процесу.** Атаки на антикорупційні інституції в Україні підірвали довіру партнерів і ускладнили адвокацію щодо санкцій, активів та подолання вето Угорщини.
- 7. Кандидати очікують передбачуваності від ЄС.** Заснований на заслугах, прогнозований процес вступу мінімізує ризик «втоми від реформ» і підтримує внутрішню мотивацію до змін.
- 8. Громадська думка в ЄС створює сприятливе вікно можливостей.** Рівень підтримки розширення — зокрема України — вперше стабільно високий у більшості держав-членів.
- 9. Популізм, євроскептицизм і дезінформація — головні ризики.** Країни-кандидати і країни-члени мають взаємодіяти для посилення комунікаційних зусиль щодо розширення, будуючи чесний діалог із громадянами ЄС.
- 10. Поступова інтеграція.** Країни-кандидати та країни-члени можуть використовувати гнучкі формати співпраці, щоб мінімізувати вплив блокувань. Країни-кандидати мають приєднуватися до всіх доступних інституційних механізмів ЄС, аби впроваджувати поступову інтеграцію.

ВІТАЛЬНІ РЕМАРКИ

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ

- Майбутнє ЄС та України взаємопов'язане. Україна вже сьогодні відіграє ключову роль у безпеці континенту, а членство в ЄС розглядається як довгострокова гарантія її безпеки.
- Процес розширення ЄС переживає історичний момент, який визначить Європейський Союз на десятиліття вперед; і його провал або успіх матимуть структурні наслідки для всієї Європи.
- Громадська думка в ЄС суттєво змінилася на користь розширення, а підтримка України є рекордно високою порівняно з попередніми етапами європейської інтеграції.
- Шлях розширення залишається складним і багатофакторним: успіх залежить, зокрема, від реформ у країнах-кандидатах, внутрішніх реформ у ЄС та політичних процесів у державах-членах.
- Реформи є необхідними, але часто болючими та непопулярними, вимагають змін політичної культури та широкої суспільної участі.
- Європейські суспільства та інституції повинні залишатися рішучими, адже популізм і євроскептицизм становлять реальну загрозу для розширення.

Сергій Солодкий, директор Центру «Нова Європа», розпочав свій виступ із загального висновку: наскрізна тема усіх панельних дискусій Форуму — безпека. Він наголосив, що хоча реформи — зокрема боротьба з корупцією та утвердження верховенства права — абсолютно критичні, безпека залишається питанням виживання держави. Солодкий підкреслив, що Європейський Союз більше не може покладатися лише на «нормативну» чи «м'яку» силу. За його словами, Європа повинна стати сильним глобальним актором, а її сила тепер має вимірюватися також потужністю збройних сил, оборонної промисловості та стійкістю суспільств.

Ключовий мотив його виступу — взаємозалежність України та ЄС у сфері безпеки. Солодкий наголосив: «Сильна Європа неможлива без сильної України, так само як успішна Україна неможлива без успішного ЄС». Україна, за його словами, не лише прагне членства як гарантії своєї майбутньої безпеки, а вже сьогодні є фактичним гарантом безпеки для всього континенту.

”

Сергій Солодкий,
директор
Центру «Нова Європа», Україна

Олександр Сушко,
виконавчий директор
Міжнародного фонду
«Відродження», Україна

”

Виступ **Олександра Сушка**, виконавчого директора Міжнародного фонду «Відродження», був зосереджений на історичній важливості нинішнього етапу європейської інтеграції України та ролі громадянського суспільства в цьому процесі. Він підкреслив, що Форум має особливе значення серед багатьох заходів, які організовує фонд Відродження, оскільки продовжує багаторічну традицію діалогу, започатковану ще в часи обговорення Угоди про асоціацію, і нині вже працює в логіці майбутнього членства України в ЄС.

Сушко наголосив, що сьогодні Європа переживає «драматичний історичний момент», який визначатиме її майбутнє на десятиліття. На його думку, успіх або провал нинішнього етапу розширення стане вирішальним для самої суті Європейського Союзу. Він звернув увагу на дані «Євробарометру», які демонструють, що більшість громадян країн ЄС за підтримку розширення, а Україна — лідер серед країн-кандидатів за рівнем підтримки в державах-членах.

Водночас він підкреслив, що успіх розширення залежить від сукупності чинників: реформ в Україні, внутрішніх реформ у самому ЄС, а також політичних процесів у державах-членах, де існує й опозиція до розширення. Він зазначив, що опір не зникне повністю, і питання членства залишатиметься частиною активної політичної гри в Європі. Говорячи про українські реформи, Сушко наголосив, що шлях реформ не є «даністю» і точно не є легким процесом. Окремі реформи є болючими, непопулярними, потребують значних змін у політичній культурі.

СЕСІЯ 1.

УКРАЇНА ЯК ГЕЙМЧЕНДЖЕР: ПОГЛЯД НА РОЗШИРЕННЯ ЄС ЗСЕРЕДИНИ

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ

- Рішення України подати заявку на членство в ЄС лише за кілька днів після початку повномасштабного вторгнення — переломний момент, який призвів до переосмислення політики розширення та наділив її новою політичною та моральною вагою.
- Уряд України продемонстрував безпрецедентну швидкість у виконанні вимог щодо вступу — від реалізації рекомендацій Європейської Комісії до приєднання до частин внутрішнього ринку ЄС.
- Україна не прагне поступок, а потребує передбачуваності — чіткого, заснованого на заслугах дорожнього плану, де кожна реформа приносить відчутний прогрес і запобігає втомі від реформ.
- Поточне блокування переговорів однією державою-членом було названо ключовою перешкодою, однак експерти закликали зберігати динаміку через неформальні консультації та паралельні внутрішні реформи в ЄС.
- Розширення має просуватися разом із внутрішньою трансформацією ЄС, а не відкладатися через неї.
- Держави-члени також мають виконати свою «домашню роботу» — адаптувати інституції, бюджети та комунікацію з громадськістю для підготовки до майбутнього розширення.
- Досвід країн Західних Балкан було представлено як урок для України: політична воля, інституційна дисципліна і прозора комунікація можуть прискорити інтеграцію.
- Шляхи приєднання України та Молдови тісно пов'язані, і пошук творчих способів подолання вето та процедурних блокувань є важливим для збереження довіри до процесу розширення та його руху вперед.

Катаріна Матернова,
Посол Європейського Союзу
в Україні

Катаріна Матернова, Посол Європейського Союзу в Україні, зазначила, що подвійний шок лютого 2022 року — повномасштабне вторгнення та негайне рішення України подати заявку на членство — фундаментально змінив європейське бачення. «Коли ми ще думали, як доставити Україні бронезилети, її керівництво вже думало про подачу заявки на членство», — сказала вона, назвавши той момент «вододілом», який приніс нову енергію та сенс дискусії про розширення. За її словами, членство в ЄС стало «символом надії», що підтримує українців у найважчі періоди війни.

Вона наголосила, що розширення більше не є другорядним питанням. Українська заявка пробудила стратегічне мислення у Брюсселі та столицях держав-членів, стимулювавши дискусії не лише про Україну, Молдову та Грузію, а й про Західні Балкани. Катаріна Матернова підкреслила, що темп і масштаб українських реформ є надзвичайними в умовах війни: країна водночас бореться за виживання і модернізує державні інститути. Головним викликом нині є забезпечення безперервності реформ без виборів і на тлі обмеженого формального просування у переговорах, де рішення мають ухвалюватися одноголосно 27 членами. «Ми просунулися дуже далеко і дуже швидко», — сказала вона.

Було підкреслено важливість незмінності курсу. Процес може здаватися технократичним і повільним, однак саме реформи зміцнюють Україну незалежно від строків. Матернова завершила ширшим меседжем про безпеку та ідентичність Європи: «Єдина наша надія — допомогти Україні перемогти в цій війні і бачити Україну в європейській спільноті — з її стійкістю, інноваційністю, технологіями, адже майбутнє України — це майбутнє Європи». Вона також звернула увагу на немілітарний вимір конфлікту, наголосивши, що гібридна війна, дезінформація, кібератаки — залишаються прямою загрозою демократіям.

Олександр Ільков, Генеральний директор Урядового офісу з питань координації європейської та євроатлантичної інтеграції України, описав Україну як державу, яка оживила політику розширення ЄС і перетворила її на динамічний процес. Він навів ключові етапи українського шляху: від набуття статусу кандидата та виконання рекомендацій Єврокомісії до рекордного за швидкістю скринінгу законодавства і інтеграції у внутрішній ринок ЄС (зокрема, ініціатива «Роумінг як вдома»). Він зазначив, що уряд ухвалив ключові політичні дорожні карти щодо верховенства права, демократичних інституцій, реформи державного управління та захисту прав національних меншин, і що Київ готовий відкрити всі шість переговорних кластерів до кінця року.

Олександр Ільков наголосив, що українське послання партнерам просте: країна не просить особливого ставлення, а хоче чіткості та передбачуваності. «Нам потрібна зрозуміла й достовірна дорожня карта, де кожна успішна реформа винагороджується реальним прогресом», — сказав він, додавши, що рух на засадах заслуг запобігатиме втомі від реформ. Він попередив, що великі реформи нині потребують значних політичних ресурсів, і без помітного руху в переговорах може зрости ризик втрати залученості. Хоча продовження блокування Кластеру 1 з боку Угорщини залишається

Олександр Ільков,
Генеральний директор
Урядового офісу з питань
координації європейської
та євроатлантичної інтеграції
України

викликом, Олександр Ільков запропонував, що неформальні технічні консультації в Раді ЄС можуть зберегти динаміку до ухвалення формального рішення. Він підкреслив, що внутрішні реформи ЄС і розширення мають рухатися «пліч-о-пліч» і не можуть бути приводом для відкладання. На завершення він заявив, що членство України не лише завершить європейський проєкт — воно перетворить його на сильніший, безпечніший і впевнений Союз.

Лія Квартапелле,
депутатка Палати депутатів Італії

Італійська депутатка **Лія Квартапелле** підкреслила, що приєднання України є частиною ширшої європейської відповідальності. Війна, за її словами, поставила фундаментальні питання: «Чи здатні ми зберегти мир на нашому континенті? Чи здатні ми гарантувати безпеку й добробут нашим громадянам перед зовнішніми загрозами?». Україна має колосальну «домашню роботу», зазначила вона, але те саме стосується і держав-членів, які повинні адаптувати свої інституції та політики до приєднання великої, реформуючої країни. «Неможливо, щоб ми вимагали виконувати домашню роботу лише від України», — наголосила вона, підкресливши потребу реформ на рівні ЄС, особливо щодо ухвалення рішень і бюджетних механізмів.

Лія Квартапелле відзначила важливість чесного діалогу з європейськими громадянами про ці зміни. Вона нагадала, що третина бюджету ЄС нині спрямовується на аграрну політику, і вступ України вимагатиме корекцій: «Ми маємо пояснювати це нашій громадськості вже зараз, не потім». Вона також застерегла, що майбутнє розширення не може ґрунтуватися на суперечностях: «Було б іронічно, якби всередині ЄС були країни з правом голосу, які не дотримуються фундаментальних принципів, та країни без права голосу, які за ці принципи боролися». Завершуючи, вона закликала шукати гнучкі формати співпраці з партнерами, такими як Велика Британія, Норвегія та Канада, і підкреслила: «Україна привнесе нову енергію, нові ідеї та більше єдності у фундаментальних цінностях, ніж будь-коли».

Дріта Абдіу-Халілі, колишня державна секретарка Секретаріату європейських справ і заступниця головного переговорника Північної Македонії, поділилася досвідом Західних Балкан. Її країна, яка отримала статус кандидата у 2005 році й розпочала переговори лише у 2022-му, демонструє, «наскільки складним може бути цей шлях». Війна проти України перевела розширення з технократичного рівня на рівень геополітики та безпеки. Водночас геополітичної терміновості недостатньо: прогрес повинен спиратися на сталі реформи та інституційну довіру.

Дріта Абдіу-Халілі підкреслила, що рішучість України є натхненням для Західних Балкан, а не конкуренцією. «Ваш прогрес не є регресом для нас — це нагадування для всіх», — сказала вона, наголосивши, що уроки Балкан можуть зробити загальний процес динамічнішим і ефективнішим. Вона схвалила нову методологію, яка дозволяє поступову або прискорену інтеграцію, коли кандидати можуть отримувати переваги від часткової участі у структурах ЄС до повного членства. Також вона закликала до кращої комунікації щодо конкретної допомоги ЄС: фінансової підтримки, інвестицій

Дріта Абдіу-Халілі,
колишня державна секретарка Секретаріату європейських справ і заступниця головного переговорника, Північна Македонія

в інфраструктуру, освітніх програм — щоб громадяни бачили реальні переваги інтеграції. Вона підкреслила й важливість боротьби з дезінформацією через прозорість: «Поширюймо достовірну інформацію та ефективно комунікуймо, щоб у людей не залишалося часу й бажання читати російські медіа».

Юліан Гроза,
виконавчий директор Інституту європейських політик і реформ (IPRE), Молдова

Юліан Гроза, виконавчий директор Інституту європейських політик і реформ (IPRE), Молдова, охарактеризував розширення як таке, що перебуває у стані геополітичного перелому. Він зазначив, що Україна та Молдова взаємопов'язані політично, економічно й символічно, додавши: «Для Молдови Україна насправді є щитом від російської агресії — як і для всієї Європи». Рішення ЄС у 2022 році надати обом країнам статус кандидатів, а згодом відкрити переговори стало чітким сигналом: європейський проєкт поширюється на тих, хто захищає його цінності під вогнем.

Юліан Гроза розповів про досвід Молдови у протидії гібридній війні: кампаніям дезінформації, кібератакам та прихованому фінансуванню, і про зусилля, спрямовані на захист держави через співпрацю інституцій, громадянського суспільства та міжнародних партнерів. Він наголосив, що боротьба з російською пропагандою потребує не лише спростувань: «Потрібно розуміти наративи й створювати власні, щоб забезпечити стійкість інформаційного простору». З процедурного боку він поставив питання про надмірне застосування принципу одностайності в оновленій методології розширення ЄС, запропонувавши обмежити необхідність одностайності фінальними рішеннями, а не проміжними кроками. Хоча креативні підходи, зокрема «фронтлоадінг», можуть підтримувати прогрес, остаточно все впирається у політичні рішення держав-членів. Синхронізація шляхів приєднання України та Молдови, підкреслив Гроза, зміцнить безпеку обох країн: «Молдова буде безпечнішою з Україною в Європейському Союзі, і Україна буде безпечнішою з Молдовою в ЄС».

Модераторка

Сільві Кауфманн,
колумністка Le Monde,
Франція

ВИСНОВКИ

Дискусія показала, що прагнення України стати членом ЄС змінило європейське розуміння розширення: воно перестало бути рутиною та стало питанням спільної безпеки, цінностей і відповідальності. Стійкість України під час війни зробила її символом сили та оновлення Європи. Перетворення України в умовах вторгнення повернуло впевненість у європейський проєкт і спонукало ЄС переосмислити власну ідентичність, єдність і здатність до спільних дій. Розширення більше не є лише бюрократичним процесом — це питання безпеки, солідарності та спільних демократичних принципів.

Водночас тривала інтеграція залежатиме від продовження реформ країнами-кандидатами і від готовності ЄС проявити політичну сміливість і послідовність. Було підкреслено, що довіра та чіткість є ключовими для збереження мотивації й узгодженості суспільств. Учасники погодилися, що прогрес України має ґрунтуватися на реальних досягненнях, водночас ЄС має підготувати свої правила та інституції до розширення, щоб залишатися ефективним. Як зауважила Посол Матернова, результат війни й майбутнє Союзу тісно взаємопов'язані: успіх України формуватиме силу й вектор розвитку самої Європи.

СЕСІЯ 2.

АРГУМЕНТИ НА КОРИСТЬ ГАЛУЗЕВИХ ПЕРЕВАГ: ЩО ДАЄ НОВЕ РОЗШИРЕННЯ САМОМУ ЄВРОСОЮЗУ?

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ

- Розширення ЄС — це не благодійність, а стратегічні інвестиції у конкурентоспроможність, стійкість і спільну безпеку.
- Оборонні інновації України є цінним ресурсом, що може посилити військові та технологічні спроможності ЄС.
- Інтеграція України зробить ЄС більш стійким, додавши промисловий потенціал, аграрну силу та нові економічні можливості.
- Розширення може модернізувати Спільну аграрну політику й довести, що глибокі реформи можливі навіть у кризових умовах.
- Успіх відбудови та реконструкції України залежить від надійних гарантій безпеки та сталих інвестицій.
- Ставлення громадськості до розширення всередині ЄС залишається політизованим, тому необхідні чіткі комунікації та видимий прогрес у верховенстві права.
- Ранній діалог із секторами, які можуть відчувати конкуренційний тиск з боку України, особливо в аграрній сфері, є ключовим для формування консенсусу.
- Фактична прозорість і спільні комунікації важливі для протидії дезінформації та популістським наративам про «високу ціну» розширення.
- Екологічний прогрес України та її курс на кліматичну нейтральність підсилюють можливості ЄС у сфері сталого розвитку та зеленої трансформації.
- Успішна інтеграція України визначатиме не лише її майбутнє, але й здатність ЄС діяти як єдиний та геополітично спроможний союз.

Олександра Бетлій,
провідна наукова співробітниця
Інституту економічних
досліджень та політичних
консультацій, Україна

”

Олександра Бетлій, провідна наукова співробітниця Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, наголосила, що розширення ЄС не є актом благодійності, а стратегічним проєктом, заснованим на конкурентоспроможності, стійкості та безпеці. Вона підкреслила, що вступ України посилить економічні й військові можливості Європи, адже країна має «одну з найкращих і найадаптивніших армій у Європі». Досвід України у сфері сучасних військових технологій і гнучких оборонних систем може посилити здатність ЄС формувати власну систему стримування.

На її думку, більший ЄС буде «стабільнішим та економічно стійкішим». Українська аграрна потужність, машинобудування та гнучкий бізнес створюють нові глобальні конкурентні переваги для Союзу. Вона також припустила, що частина європейського виробництва може повернутися з Китаю до України, зменшуючи логістичні витрати. Вступ України, на її переконання, здатний пришвидшити давно назрілі зміни у Спільній аграрній політиці, яку вона назвала «дорогою та неефективною», та продемонструвати, що глибокі реформи можливі навіть під час війни. Окремо вона наголосила на прогресі у сфері освіти та розвитку трудових ресурсів, підкресливши важливість нового закону про професійно-технічну освіту. Відбудова України, за її словами, залежатиме від гарантій безпеки: «Якщо є гарантії безпеки — будуть інвестиції».

Яна Кобзова, співдиректорка Програми європейської безпеки Європейської ради з міжнародних відносин (ECFR), зауважила, що війна та розширення ЄС — нерозривно пов'язані процеси. «Якщо програти війну — не буде розширення», — наголосила вона, підкресливши ключову роль Збройних сил України в тому, що розширення взагалі залишається можливим. Водночас вона підкреслила безпрецедентність вступу України та зазначила, що цього разу Європейському Союзу доведеться брати на себе більше лідерства й координації, а не покладатися на зовнішніх партнерів.

Кобзова також звернула увагу на те, що у суспільній думці країн-членів зростає політизація питання розширення. Європейці підтримують Україну у війні, однак це не гарантує підтримки її повноправного членства. Ключовим фактором довіри вона назвала верховенство права — «гарантію того, що рішення українського суду будуть такими ж надійними, як у Нідерландах чи Іспанії». Вона також наголосила на важливості раннього діалогу з групами, які можуть відчувати конкуренцію з боку України, насамперед у сільському господарстві.

”

Яна Кобзова,
співдиректорка Програми
європейської безпеки
Європейської ради з
міжнародних відносин (ECFR)

Роман Ніцович, директор з досліджень DiXi Group, звернув увагу на ширший політичний контекст дискусії. Він зазначив, що багато європейців більше не сприймають ЄС як гарант стабільності й процвітання, а страхи щодо міграції, економічних дисбалансів і вартості розширення активно використовуються популістами та євроскептичними силами.

Як відповіді на ці ризики, він запропонував два підходи. Перший — фактична прозорість, як у прикладі з неправдивими твердженнями щодо впливу українського експорту електроенергії на ціни в Греції. Другий — акцент на взаємних економічних вигодах: лише у 2024 році імпорт української електроенергії приніс європейським виробникам €670 млн. Він підкреслив, що енергетична співпраця, відновлення та зелений перехід можуть стати основою взаємовигідного партнерства. Головний висновок: «Вартість бездіяльності завжди перевищить вартість інтеграції».

”

Роман Ніцович,
директор з досліджень DiXi
Group, Україна

”

Анастасія Почумбан, наукова співробітниця Німецької ради з міжнародних відносин (DGAP), акцентувала увагу на інформаційному вакуумі щодо розширення. Вона наголосила, що хоча більшість громадян ЄС підтримують процес, дві третини не відчувають, що володіють достатньою інформацією. Саме цей брак знань відкриває простір для маніпуляцій щодо міграції, корупції та фінансових ризиків. Вона наголосила, що розширення — це «геополітична необхідність», а не моральний жест.

Анастасія Почумбан,
наукова співробітниця Німецької
ради з міжнародних відносин
(DGAP), Німеччина

Експертка підкреслила важливість комунікації успішних реформ країн-кандидатів та активної протидії російській дезінформації. «Ми маємо формувати наративи раніше, ніж це зробить Росія», — зазначила вона. Її позиція полягає в тому, що розширення регулює мобільність, а не збільшує потоки мігрантів, а також експортує антикорупційні стандарти та в результаті обходиться дешевше, ніж управління кризою нестабільності.

Наталія Андрусевич, голова правління ГО «Суспільство і довкілля», зосередилася на екологічному вимірі розширення. Вона відзначила, що попри складність кліматичного розділу переговорів, Україна вже досягла значного прогресу, скоротивши викиди парникових газів на 33% порівняно з 1990 роком і перевиконавши проміжні цілі ЄС.

Вона пояснила, що Україна може посилити зелену трансформацію ЄС, забезпечивши доступ до стратегічних ресурсів — літію, водню та інших — а також відкривши нові ринки для відновлюваних технологій. Українські екосистеми, ліси та ґрунти можуть збагатити європейське природне середовище. Вона наголосила, що для уникнення непорозумінь, як у випадку з нідерландським референдумом щодо Угоди про асоціацію, необхідні дослідницька комунікація та ранній діалог з екологічними організаціями ЄС.

”

Наталія Андрусевич,
голова правління ГО
«Суспільство і довкілля»,
Україна

Модераторка **Ганна Гопко**, голова правління Мережі «АНТС», завершила дискусію закликом до більш стратегічного підходу ЄС у сфері оборони та промислової політики. Вона розкритикувала вплив окремих лобістських груп і закликала ЄС робити ставку на інновації. Її підсумок був чітким: «Справжнє розширення ЄС означає не тільки прийняття України до родини, але й перетворення Союзу на геополітичного гравця... З Україною ви будете лідерами. Без України — ми всі матимемо проблеми».

Модераторка

”

Ганна Гопко,
голова правління Мережі
«АНТС», Україна

ВИСНОВКИ

Сесія показала, що інтеграція України до ЄС дає практичні переваги у сферах безпеки, економіки, енергетики та екологічної політики. Учасники наголошували, що розширення — це не благодійність, а взаємна інвестиція в конкурентоспроможність і стійкість Європи. Спроможність України до реформ та інновацій робить її не лише важливим внеском у розвиток ЄС, а й каталізатором його трансформації.

Водночас дискусія підкреслила необхідність чесної комунікації та спільного пошуку рішень, щоб подолати суспільні побоювання й політичний опір усередині Союзу. Фактична прозорість, стратегічне залучення секторів, яких може торкнутися конкуренція, та чіткі наративи про спільні вигоди визначилися як ключові інструменти для збереження динаміки процесу. Як підсумували кілька спікерів, вартість зволікання буде значно вищою, ніж вартість інтеграції. А успіх України визначатиме не лише її майбутнє, а й довіру та силу всього європейського проєкту.

СЕСІЯ 3.

СИЛЬНІШІ РАЗОМ: УКРАЇНА, КРАЇНИ-КАНДИДАТИ ТА ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ БЕЗПЕКИ ЄВРОПИ

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ

- Безпековий порядок денний Європи та політика розширення нерозривно пов'язані, що робить інтеграцію України стратегічною необхідністю, а не політичним символізмом.
- Війна продемонструвала потребу ЄС інтегрувати оборону й стримування до переліку своїх базових принципів поряд із демократією та верховенством права.
- Україну слід розглядати не як отримувача безпеки, а як її постачальника, що робить прямий внесок у захист Європи.
- Інтеграція України посилить військові, промислові та політичні можливості ЄС у змаганні з глобальними конкурентами.
- Менш передбачувана роль США у сфері європейської безпеки змушує ЄС брати на себе більше відповідальності.
- Гнучкі коаліції та спільні оборонні ініціативи можуть компенсувати повільність ухвалення рішень у складі 27 держав-членів.
- Швидкі та проактивні рішення потрібні, щоб запобігти російським втручанням та протидіяти дезінформації.
- Участь України в механізмах ЄС і НАТО посилить єдність, стратегічну автономію та довіру до Союзу.
- Затримки в інтеграції України підвищуватимуть вразливість Європи, тоді як рішучі дії зміцнять континент і зроблять його стійкішим.

Ігор Долгов,
Надзвичайний і Повноважний
Посол, міжнародний аналітик,
Укрінформ, Україна

”

Ігор Долгов, Надзвичайний і Повноважний Посол, міжнародний аналітик, Укрінформ, розпочав виступ із нагадування про критерії вступу до ЄС — гідність людини, свободу, демократію, рівність, верховенство права, права людини та права меншин — звернувши увагу, що безпека та оборона в цьому переліку відсутні. Повномасштабна війна, за його словами, змусила Європу усвідомити цю прогалину: ЄС де-факто «делегував місію перемогти Росію Україні», тоді як сама Європа отримала шанс підтвердити статус глобального гравця. Він наголосив, що війна вже каталізувала трансформацію, помітну у зростанні ролі ЄС у G7, у відповідальності за санкції та у визнанні того, що Європа входить у тривалу гонку озброєнь та «холодну війну XXI століття». Спільні цінності, підкреслив він, вимагають захисту, а розширення — це спосіб проявити здатність «діяти, а не лише реагувати».

У цьому контексті він пов'язав стратегічний розворот із роллю України на полі бою та ризиками затягування. Якщо ЄС не інтегрує свій сусідній простір, «ці території миттєво будуть зайняті росіянами». Більший Євросоюз, за його словами, буде «сильнішим, стійкішим і конкурентнішим», а участь України додасть ЄС військових, промислових і політичних можливостей для протидії конкурентам від Китаю до Близького Сходу та Латинської Америки. «Європейські правила й норми — це не скрижалі Мойсея», підкреслив він, закликаючи гнучко змінювати їх відповідно до нових безпекових умов. Окремо він привітав створення єврокомісара з питань оборони та космосу, наголосивши на висловленій тезі: мати зброю недостатньо — потрібна «політична воля її застосовувати».

Нона Міхелідзе, PhD, старша наукова співробітниця, Istituto Affari Internazionali (IAI), окреслила три ключові проблеми в сучасному підході Європи. По-перше, частина країн, особливо на півдні, досі сприймає війну як двосторонній конфлікт між Україною та Росією, а не як агресію проти Європи, що призводить до хибного уявлення про оборонну підтримку як тимчасову. По-друге, вона застерегла від припущення, що оголені слабкості Росії означають відсутність загрози: Москва перейшла на воєнну економіку та може тиснути через дрони, кібератаки, енергетику, міграційні маршрути та дезінформацію. По-третє, вона наголосила, що трансатлантичні відносини переживають структурну зміну, і гарантії безпеки США більше не можна вважати гарантованими.

Із цього, за її словами, випливає інша роль України — не лише отримувача безпеки, а постачальника. Європі потрібно розглядати підтримку Києва як інвестицію у власну безпеку, готуватися до тривалого протистояння Росії та «діяти колективно, а не національно» у сфері оборони. Вона навела приклади недавніх російських атак дронами по Польщі та Данії, які виявили слабкість реагування: мало збитих дронів, дорогі перехоплювачі проти дешевих цілей, реактивність замість проактивності. Інтерес до спільного виробництва дронів з Україною та навчання українськими командами є позитивними сигналами, але Європі все ще бракує проактивної стратегії.

”

Нона Міхелідзе,
PhD, старша наукова
співробітниця, Istituto Affari
Internazionali (IAI), Італія

Даніель Шеліговський, керівник Програми Східної Європи, Польський інститут міжнародних справ, Польща

Даніель Шеліговський, керівник Програми Східної Європи, Польський інститут міжнародних справ, наголосив, що без надійних безпекових умов розширення «не відбудеться». Він попередив проти спокуси шукати «універсальні формати» та зазначив, що у Європі зростає попит на гнучкі «коаліції охочих». Говорячи про США, він описав можливий перехід до більшого ізоляціонізму, що породжує дилеми щодо темпу та формування нової системи безпеки.

З польської точки зору, пріоритетом є продовження Pax Americana, однак Україна хоче нової системи з власною інтеграцією. Це означає необхідність діяти одночасно в рамках НАТО, ЄС та регіональних коаліцій і нарощувати автономні оборонні спроможності у Центральній і Східній Європі. Складнощі посилюють дефіцит довіри, конкуренція у баченні української перемоги, брак політичного капіталу та тиск крайніх правих сил. Він запропонував конкретні кроки: включити Україну до стратегічного планування ЄС, розширити спільні закупівлі, інтегрувати її в європейські енергетичні та сировинні ланцюги та забезпечити швидкість ухвалення рішень, бо «п'ять-десять років — це надто довго».

Сюзан Стюарт, старша наукова співробітниця, Німецький інститут міжнародних та безпекових справ (SWP), представила результати дослідження SWP-IRSEM, згідно з яким у Європі формується «критична маса» розуміння: Україна — всередині майбутньої системи безпеки, Росія — поза нею. Вона підкреслила, що невеликі коаліції країн продовжать відігравати свою роль, але основою залишатимуться НАТО та ЄС, а також потреба у сильнішому європейському безпековому стовпі.

Водночас вона зауважила, що посилення ролі ЄС у сфері безпеки нашоветується на конкуренцію компетенцій із державами-членами. Для України це означає необхідність діяти на кількох рівнях одночасно — двосторонньому, у таких міждержавних коаліціях та на рівні Брюсселя. Вона звернула увагу на небезпеку моделі «концентричних кіл», коли оборонна інтеграція України просувається швидше, ніж економічна. Поступова інтеграція має відбуватися у багатьох секторах. Коментуючи російські атаки дронами на країни НАТО, вона припустила, що перша реакція деяких урядів може бути оборонною, але повторюваність атак зміцнить розуміння того, що «безпека України і Європи — це одне й те саме».

Сюзан Стюарт, старша наукова співробітниця, Німецький інститут міжнародних та безпекових справ (SWP), Німеччина

”

Рамадан Ілазі,
керівник досліджень,
Косоварський центр безпекових
студій (KCSS), колишній
заступник міністра європейської
інтеграції Косово

Рамадан Ілазі, керівник досліджень, Косоварський центр безпекових студій (KCSS), колишній заступник міністра європейської інтеграції Косово, підкреслив, що саме Україна сьогодні стала головним центром боротьби за свободу та демократію — продовженням тієї хвилі, яка почалася у Східній Європі після 1989 року. Він наголосив, що Україна фактично «врятувала Західні Балкани», відвернувши від регіону хвилю російських дестабілізаційних зусиль і водночас повернувши Європейському Союзу його первинний сенс як мирного та інтеграційного проєкту. На його думку, не можна зводити питання членства до технократичної дискусії, коли країна вже чотири роки платить кров'ю за захист самої ідеї Європи. Він також застеріг, що інші лінії фронту Росії проходять через Балкани — у тому числі через наявність російських розвідувальних та військових структур у країнах-кандидатах, що робить політику умиротворення особливо небезпечною.

Його ключова рекомендація — діяти швидше, ніж російська дезінформація, і переводити інтеграційні рішення в практичну площину вже зараз. Україна має стати членом або спостерігачем у Європейському оборонному агентстві та Агентстві ЄС з кібербезпеки; НАТО, своєю чергою, має акредитувати Центр передового досвіду в Києві. Він наполіг, що аргумент «Україна не може вступити, бо триває війна» є виключно політичним, а не юридичним чи процедурним. За його словами, включення українських голосів у роботу європейських інституцій саме по собі стало б сильним сигналом рішучості та згуртованості, а здатність ЄС «говорити одним голосом» — критичною умовою стратегічної автономії.

Модератор **Дмитро Шульга**, директор програми «Європа та світ», Міжнародний фонд «Відродження», порушив питання про те, як Європа сьогодні бачить Росію. Він озвучив ключові дилеми: чи є Росія ще загрозою, чи вона надто слабка, щоб атакувати інших, і скільки часу Європа має «під американською парасолькою». Його відповідь була чіткою: «ми маємо стільки часу, скільки його виборюють Збройні сили України». Він наголосив, що війна швидко змінюється, Росія переходить на дроноцентричну модель, а готовність Європи протистояти саме такій війні залишається під питанням. Без спільного бачення загрози та чіткого місця України в європейській системі Європа ризикує потрапити у замкнене коло заперечення та зволікань.

Модератор

”

Дмитро Шульга,
директор програми «Європа
та світ», Міжнародний фонд
«Відродження», Україна

ВИСНОВКИ

Питання безпеки Європи та її розширення є глибоко взаємопов'язаними. Учасники погодилися, що інтеграцію України до ЄС слід розглядати не як допомогу країні, що воює, а як стратегічну інвестицію в безпеку й стійкість самої Європи. Війна показала потребу включити оборону й стримування до кола основних принципів ЄС, перетворивши розширення на інструмент посилення здатності Союзу діяти, а не лише реагувати. Учасники підкреслили, що Європа має готуватися до тривалого протистояння з Росією, розбудовувати гнучкі формати співпраці та спільні оборонні спроможності, а також інтегрувати Україну в стратегічне планування та оборонні закупівлі. На тлі менш передбачуваної ролі США ЄС має взяти на себе більшу відповідальність за власний захист і розглядати Україну як чинного постачальника безпеки, а не лише отримувача підтримки.

СЕСІЯ 4. ПОНАД УСЕ, ОСНОВИ: ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ТА АНТИКОРУПЦІЯ ЯК ЯКІР ДЛЯ ВСТУПУ ДО ЄС

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ

- Атака української влади на антикорупційні інституції суттєво підірвала довіру міжнародних партнерів та ускладнила процес вступу до ЄС.
- Партнери очікують, що Україна продемонструє реальну політичну волю до реформ, забезпечить незалежність інституцій, прозорі конкурси, відсутність ручного управління.
- Реформи вимагають підходу «сендвіча». Єдиний механізм, який працює в Україні: тиск громадянського суспільства й медіа, тиск міжнародних партнерів, а також участь реформаторів всередині системи. Саме ця комбінація дає шанс зберегти курс і виправити помилки.
- Реформування попри блокування. Партнери в ЄС очікуватимуть від України реформування навіть без формального відкриття
- Росія робить ставку на внутрішню дестабілізацію України. В умовах, коли Кремль не здатний здобути воєнну перемогу, ключовою стає стратегія підриву України зсередини — через дискредитацію, пропаганду та руйнування інституцій. Це робить збереження незалежності та стійкості інституцій критично важливим елементом національної безпеки.
- Атаки на антикорупційну інфраструктуру ускладнили адвокацію в ЄС — і щодо санкцій, і щодо заморожених активів, і щодо подолання вето Орбана — демонструючи, наскільки вразливою залишається довіра партнерів.

Іванна Климпуш-Цинцадзе, голова Комітету Верховної Ради України з питань інтеграції України до ЄС, наголосила на проблемі втрати довіри у відносинах між Україною та Європейським Союзом, спричиненій атакою української влади на антикорупційну інфраструктуру у липні 2025 року. За її словами, цей напад суттєво ускладнив процес європейської та євроатлантичної інтеграції України. Вона підкреслила, що верховенство права та боротьба з корупцією є фундаментом для успішного вступу до ЄС.

За словами Іванни Климпуш-Цинцадзе, Україна має реальний шанс на членство, але відповідальність за його реалізацію лежить на владі. Вона висловила занепокоєння щодо того, що атаки на антикорупційні органи тривають, а відтак довіра партнерів все ще не відновлена. Вона наголосила, що успішний вступний процес можливий лише завдяки правилу «українського сендвіча»: тиску громадянського суспільства та медіа, тиску міжнародних партнерів, діям реформаторів всередині системи. Окремо Климпуш-Цинцадзе звернула увагу на те, що Верховна Рада втратила реальну суб'єктність, система стримувань і противаг розмивається, суспільство та партнери поки що є єдиною запорукою того, що Україна може виправити курс. Формування чітких умов, за дотриманням яких стежитимуть суспільство та партнери, може допомогти успішному вступному процесу, відповідальному впровадженню реформ владою.

”

Іванна Климпуш-Цинцадзе, голова Комітету Верховної Ради України з питань інтеграції України до ЄС

”

Маттіа Неллес, виконавчий директор та співзасновник German-Ukrainian Bureau, Німеччина

Маттіа Неллес, виконавчий директор та співзасновник German-Ukrainian Bureau, окреслив складність середовища, у якому працюють прихильники України в ЄС. Він підтримав прогрес України у реформах, зазначивши, що «складно бути «ідеальним учнем» в умовах війни на знищення». Попри це, він наголосив на тому, що влада суттєво підірвала довіру до себе в ЄС через атаку на антикорупційні інституції в липні 2025 року. Відновлення довіри особливо важливе в ключових країнах-членах ЄС, таких як Німеччина, або в країнах-членах, які проведуть референдуми з питання розширення (наприклад, Франція або Нідерланди).

Інший важливий фактор — уникнення стагнації та відкату реформ у країнах-кандидатах, особливо в ситуації, коли офіційне відкриття кластерів може затриматися через блокування окремими країнами-членами. Україні потрібно не лише запобігати регресу, а й шукати інструменти руху вперед.

Неллес закликав не зводити все лише до політики обумовленості (conditionality), оскільки цей підхід, наприклад, не зможе вирішити проблему ручного управління інституціями.

Іване Чхиквадзе,
керівник відділу політики ЄС
в Araminta, Грузія

”

Іване Чхиквадзе, керівник відділу політики ЄС в Araminta, представив погляд Грузії та грузинського суспільства на ситуацію в Україні. Наразі, через внутрішні проблеми в Грузії та боротьбу з партією «Грузинська мрія», суспільство може приділяти менше уваги до України, оскільки всі ресурси та енергію спрямовують на протидію внутрішнім конфліктам. Це також означає, що атаки на антикорупційні інституції в Україні майже не висвітлювалися в Грузії. Для активного громадянина в Грузії зараз важливо не просто боротися за верховенство права або проти корупції еліти, а врятувати державність, що знижує актуальність переговорів про вступ до ЄС.

Однак, що стосується загальної рамки процесу вступу, пан Чхиквадзе наголосив — необхідно продовжувати реформи та виконувати умови для отримання статусу кандидата і початку переговорів про вступ. Якщо виконання критеріїв та умов принесуть в жертву заради певної політичної мети, врешті-решт країна може втратити як результати реформ, так і прогрес на шляху до ЄС.

Паола Педуцці, заступниця директора Il Foglio, підкреслила, що публічна дискусія про Україну спотворюється масмедіа, які часто не дають вичерпного розуміння ситуації. «Якщо дивитися телебачення чи масмедіа, уявлення про ситуацію в Україні буде неймовірно спотворено. Незрозуміло, чому до України застосовуються вищі стандарти, аніж до власних лідерів», — зазначила експертка. Можливою причиною зміни ставлення до України експертка називає зміщення наративу в країнах, де відсутнє геополітичне розуміння війни. У 2022 році Україна поставала як перша лінія оборони демократії, проте зараз це розуміння втрачається в країнах, що не межують з Росією.

Попри це, більше половини італійського населення досі підтримує ідею фінансової допомоги Україні. Однак у західних суспільствах дедалі сильніше наростає «медіа виснаження» від війни в Україні. Аби цьому протидіяти потрібно більше працювати з громадською думкою, оскільки активне використання «втоми від війни» у масмедіа може надалі впливати на європейські суспільства та ускладнювати ухвалення рішень про допомогу Україні.

”

Паола Педуцці,
заступниця директора Il Foglio,
Італія

Олена Галушка,
членкиня правління
Міжнародного фонду
«Відродження», співзасновниця
Міжнародного центру
української перемоги (ICUV),
членкиня правління Центру
протидії корупції, Україна

Олена Галушка, членкиня правління Міжнародного фонду «Відродження», співзасновниця Міжнародного центру української перемоги (ICUV), членкиня правління Центру протидії корупції, наголосила на небезпеці підриву антикорупційних інституцій та тому, чому їхній захист є критично важливим для демократії, європейської інтеграції та міжнародної довіри до України. Вона підкреслила, що попри воєнний стан та обмежений простір для громадської активності, демократія глибоко вкорінена в українському суспільстві, і саме суспільство зуміло захистити інституції, коли політична влада їх атакувала. Це також пояснює, чому саме суспільству Захід продовжує довіряти.

Вона нагадала про високий рівень підтримки вступу до ЄС в Україні: 74% українців підтримують членство країни в ЄС. Іншим важливим показником є те, що 75% українців рішуче підтримують умови, висунуті Європейським Союзом щодо України, що свідчить про дуже сильну легітимність ЄС у наданні нам допомоги у просуванні реформ та підтримці демократичного процесу.

Галушка звернула увагу на ширший контекст: у світі відбувається відкат демократії, зростають неліберальні сили у Європі та США. Через це «вікно можливостей» для інтеграції України до ЄС дуже вузьке.

Вона також наголосила, що позаяк Росія не може перемогти Україну воєнним шляхом, то намагається її підірвати зсередини, використовуючи дискредитацію, пропаганду та інституційну корозію. Через це критично важливо зберегти незалежність інституцій. Галушка також пояснила, що липневі події ускладнили адвокацію України в ЄС — особливо у питаннях санкцій, заморожених активів і подолання вето Орбана.

Модератор

Сергій Сидоренко,
редактор, Європейська правда,
Україна

ВИСНОВКИ

Напад на антикорупційні інституції у липні 2025 року мав значний вплив на Україну. З одного боку, ці події суттєво уповільнили процес інтеграції України та спричинили ерозію довіри серед партнерів. З іншого боку, липневі події продемонстрували рівень української демократії та стійкості, а також той факт, що європейська інтеграція залишається рушієм реформ та «маяком» для майбутнього України.

Для захисту процесу реформ та вступу українські посадовці повинні винести уроки з цієї ситуації, продемонструвати політичну волю до реформ, навіть якщо процес вступу сповільнюється і стає більш технічним. Водночас реформи повинні контролюватися та просуватися за допомогою зовнішніх партнерів, опозиції та громадянського суспільства. Чіткі умови, за якими може стежити суспільство, здатні допомогти у цьому процесі і є необхідними для протидії силам, що виступають проти вступу України до ЄС.

ПРО ЦЕНТР «НОВА ЄВРОПА»

Центр «Нова Європа» заснований 2017 року як незалежний аналітичний центр.

Аналітики Центру «Нова Європа» стали впізнаваними, адже запропонували якісний аналітичний продукт із питань зовнішньої політики України та безпеки в регіоні, поєднавши його з активними та ефективними зусиллями з адвокатування.

Бачення Центру «Нова Європа» максимально наближене до бачення майбутнього Української держави більшістю громадян: Україна повинна бути інтегрованою в Євросоюз і НАТО.

Докладніше про Центр «Нова Європа»: www.neweurope.org.ua

AEF | 4th EU
Accession
Exchange
Forum
a platform for EU candidate countries

Відеозапис
форуму

